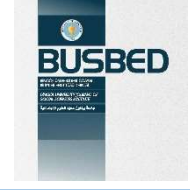

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 03.01.2023
Kabul Tarihi : 23.01.2023

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1229043>

SİCİLL-İ AHVAL KAYITLARINA GÖRE ANTALYALI MEMURLAR TARAFINDAN İŞLENEN SUÇLAR*

Ozan Can AKPINAR¹

ÖZ

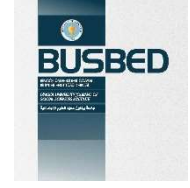
Osmanlı Devleti'nde, 19. yüzyılda bürokrasi ve memuriyet özelinde birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler özellikle Tanzimat döneminden itibaren hız kazanmış, memurluk mesleği modern ve rasyonel bir sisteme oturtulmaya çalışılmıştır. Ayrıca memurların işledikleri suçlara karşı uygulanacak yasal yaptırımlar da dönemin idarecilerinin gündeminde yer almıştır. Memurlarla ilgili rahatsız olunan hususların temelini ise rüşvet, yolsuzluk, hakaret, zimmetine para geçirme, görevi kötüye kullanma, izinsiz görev yerinden ayrılma, görevi yerine getirmeme ve ahlaksız bazı hareketlerde bulunma gibi müzmin suçlar oluşturmuştur. Sözü edilen suçlarının önüne geçilmesi ve yargılama sürecinin belli ilkelere göre yapılması amacıyla çeşitli kanun ve nizamnameler yayımlanmıştır. Ayrıca II. Abdülhamid dönemine gelindiğinde, denetimsizliğin önüne geçmek ve memur atamalarını düzenli bir şekilde yapabilmek amacıyla memurların biyografilerini kaydetmekle yükümlü olan Sicill-i Ahval Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon bünyesinde tutulmaya başlanan sicill-i ahval kayıtları ise 1879'dan itibaren sicill-i umûmî adı verilen defterlere kaydedilmiştir. Buradan hareketle çalışmada, sicill-i ahval kayıtlarından faydalanılarak Antalya merkez kazasında doğan Müslüman ve gayrimüslim memurların işledikleri suçlar ele alınacak, işlenen suçun niteliği ve suçu işleyen memurun akıbeti hakkında merkez-taşra ilişkisi bağlamında değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antalya memurlar, suç, sicill-i ahval, memur, II. Abdülhamid.

* Bu makale, 2017 yılında Prof. Dr. Güven Dinç danışmanlığında Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında hazırlanan "1879-1909 Tarihli Sicil-i Ahval Kayıtlarına Göre Antalya Doğumlu Memurlar" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Arş. Gör. Dr., Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ozanakpinar10@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4619-6398>.

Article Type : Research Article
Date Received : 03.01.2023
Date Accepted : 23.01.2023

<https://doi.org/10.29029/busbed.1229043>

CRIMES COMMITTED BY ANTALYA-BORN OFFICERS ACCORDING TO SİCİLL-İ AHVAL RECORDS

Ozan Can AKPINAR¹

ABSTRACT

In the Ottoman Empire, a certain number of regulations were made in the bureaucracy and civil service in the 19th century. During the Tanzimat period, these regulations gained traction, and the civil servant profession was attempted to be established in a modern and rational system. Furthermore, legal sanctions for crimes committed by officers were on the agenda of the period's administrators. The crimes that concerned authorities were bribery, corruption, insult, embezzlement, misappropriation, unauthorized leave, failing to fulfill duties, and some unethical actions. In addition, in the reign of Abdülhamid II, the Sicill-i Ahval Commission was established, which was responsible for recording the biographies of civil servants in order to prevent uncontrolled and regular appointments of civil servants. The Sicill-i Ahval records, which were started to be kept by this commission, have been recorded in the books called Sicill-i Umumi since 1879. In this study, crimes committed by Muslim and non-Muslim officers born in the central district of Antalya will be addressed by using Sicill-i Ahval records, and evaluations will be made in the context of central-provincial relations about the nature of the crime committed and the fate of the officer who committed the crime.

Keywords: Civil servants, Antalya, crime, sicill-i ahval records, Abdülhamid II.

¹ Res. Asst. Dr., Bingöl University, Faculty of Arts and Sciences Department of History, ozanakupinar10@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4619-6398>.

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıl “modernleşmesi” sürecinde memurlarla ilgili yapılan düzenlemeler esas anlamda II. Mahmud döneminde başlamış, bunu Tanzimat döneminde çıkarılan birtakım kanun ve nizamnameler takip etmiştir. II. Abdülhamid dönemine gelindiğinde bürokratik yapıdaki bu düzenlemelere devam edilmiş, bürokrasi, özellikle memurluk sistemi daha sistemli bir hale dönüşmüştür (Findley, 2011, s. 23-25; Findley, 2014, s. 335; Uğurlu, 2014, s. 10-11). Nitekim 1879 yılında Dahiliye Nezareti bünyesinde kurulan Sicill-i Ahval Komisyonu’yla birlikte devlet memurlarının sicilleri (bir nevi biyografileri) ilk defa bir defterde toplanmaya başlanmıştır. Buradaki esas amaç ise memurların denetim altında tutulmaları, uzmanlaşmanın sağlanması, tayin/terfilerin sisteme oturtulması ve atamaların kontrol edilmesiydi (Gültepe, 2009, s. 308; Sarıyıldız, 2004, s. 8; Saraç, 2016, s. 67). Bu arada memur alım ve tayinleri için 1881 yılında İntihâb-ı Memurîn Komisyonu kurulmuştur. Ancak bir süre sonra idarî yapıda uygulanması gereken değişikliklerin yanı sıra memurların tayinleri hususunda yeni bir yapılanmaya gidilmesi amaçlandı ve bunun sonucu olarak 1896 yılında hem İntihâb-ı Memurîn hem de Sicill-i Ahval komisyonları ilga edilerek yerlerine hiçbir daireye bağlı olmayan ve sözü edilen komisyonların işlerini uhdesine alan Memurîn-i Mülkiye Komisyonu kuruldu (Sarıyıldız, 2004, s. 89). Fakat 1908 yılında bu komisyon da lağvedildi ve tekrar Dahiliye Nezareti bünyesinde faaliyet gösteren Memurîn ve Sicill-i Ahval İdaresi teşkil edildi (Sarıyıldız, 2004, s. 112-113; Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 2010, s. 237).

Memurîn ve Sicill-i Ahval İdaresi, Osmanlı Devleti’nin yıkılışına kadar varlığını sürdürdü. Sözü edilen bütün bu komisyon ve idareler tarafından yapılan çalışmalar sonucunda ise sicill-i ahval defterleri tanzim edildi. Burada resmî belgelerin kaydedildiği defterlerin tescil işlemine “*sicill-i ahval*”, meydana gelen defterlere ise “*sicill-i umûmî defterleri*” denilmekteydi (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 2010, s. 237; Gündüz, 2011, s. 124-126). Ancak bu defterler 1879-1909 yıllarını kapsıyordu. 1909’dan 1922 yılına kadarki memur sicilleri ise dosyalar halinde düzenlenip defterlere zeyl olacak şekilde ayrı bir tasnifte yani Memurîn Muamelat dosyalarında (DH.MEM) tutuldu (Çetin, 2005, s. 93; Kütükoğlu, 1998, s. 144; Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 2010, s. 237). Ne var ki bazı memurların 1909 yılından sonraki tayin/atama ve terfi bilgilerinin bir süre daha defterlere eklenmeye devam edildiği görülmektedir. Bu arada DH.MEM fonunun dışında memurların tayin, terfi, nakil ve becayiş gibi işlemlerinin bulunduğu belgeler de DUİT (Dosya Usulü İradeler) tasnifinde yer almıştır (Kütükoğlu, 1998, s. 142).

Sicill-i ahval defter kayıtlarına bakıldığında bir Osmanlı memurunun baba adı, doğum tarihi, eğitim durumu, bildiği dil, hangi memuriyetlerde bulunduğu, maaş, rütbe ve nişan bilgileri gibi birtakım biyografik verilerinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca herhangi bir soruşturmaya tâbi tutulup tutulmadığı, azledilip edilmediği gibi bu çalışmanın da kapsamını teşkil eden hususlar yer almaktadır. Buradan hareketle çalışmada, Başkanlık Osmanlı Arşivi’nde DH.SAİD (Dâhiliye Sicill-i Ahvâl İdaresi) fonunda kayıtlı defterlerde yer alan ve Konya vilayetine bağlı Antalya (Teke) sancağının merkez kazasıyla (nefs-i Antalya), 1879-1909 yılları arasındaki idarî yapılanma temelinde buraya bağlı nahiyel¹, köy ve mahallelerde doğan memurların işledikleri iddia edilen suçlar üzerinde değerlendirmede bulunulmuştur. Dolayısıyla 1879-1909 yılları zarfında Akseki, Alanya, Elmalı, İbradı ve Kaş gibi kazalarla, bu kazalara bağlı nahiyelerde doğan memurlar çalışmaya dahil edilmemiştir.

Yaptığımız araştırmalar neticesinde sicill-i ahval defterlerine göre 10’u gayrimüslim olmak üzere toplam 128 memurun Antalya merkez kazasında doğduğu tespit edilmiştir. Bu bilgiler temelinde Antalya doğumlu memurların işledikleri iddia edilen suçları, muhakemeleri, aldıkları cezaları, azilleri veya sonrasında göreve edilip edilmedikleri gibi meselelere değinilmiştir. Ayrıca Osmanlı yönetiminin memurlarda aradığı kriterlerin ve cezaya sebebiyet verecek hareketlerin hangi hususlar olduğuna Antalya özelinde cevaplar aranmıştır.

2. MEMURLARDA ARANAN VASIFLAR VE SUÇ İŞLEYENLERE YÖNELİK DÜZENLEMELER

19. yüzyılda memurların işledikleri suçların önüne geçilmesi için 1840 ve 1858 tarihli ceza kanunnameleri, 1846 tarihli Talimat-ı Umumiye ve 1871 tarihli Memurîn Muhakemesi’ne Dair Nizamname gibi muhtelif kanun ve nizamnameler çıkarılmıştır. Yapılan düzenlemelerle birlikte rüşvet kesin olarak yasaklanmış, memurlar için aranan özellikler sıralanmıştır. Bu bağlamda memurların kanunlara uymaları, ahlaklı olmaları, kamu malını korumaları ve liyakatli olmaları gerektiği genel bir kaide halini almıştır. Buna karşın suçu sabit olmayan hiçbir memurun cezalandırılmayacağı hususu teminat altına alınmıştır. Ayrıca görevini layıkıyla yerine getiren memurların ödüllendirilmeleri, herhangi bir sebepten dolayı memuriyetten ayrılanlara mazuliyet maaşının verilmesi gibi haklar tanınmıştır (Terzi, 2015, s. 263; Akyıldız, 2006, s. 50; Özdemir, 2011, s. 152-153, 157-159; Özger, 2010, s. 72-74).

II. Abdülhamid dönemine gelindiğinde ise memurluk mesleği daha sistemli bir hale ulaşmıştır. Özellikle Kanun-ı Esasi’de yer alan özlük hakları, memur alımlarının anayasanın 39, 40 ve 41. maddelerine göre ehliyet ve liyakat temellerine göre yapılacağı belirtilmesi, kanunen suçu sabit olmayan memurların azlolunamayacaklarının yer

¹ Mamort, İstanos, Kızılkaya, Bucak, Gebiz, Hısmı, Serik, Millü, İğdir ve Beşkonak nahiyeleri.

alması gibi hususlar bürokratik yapının dönüşümü için önemliydi. (Özdemir, 2011, s. 165; Terzi, 2015, s. 218-219). Ayrıca yine bu dönemde memurlarda temelde liyakat ve ehliyet aranmaktaydı. Esasında bu vasıflar kanun ve nizamnamelerde hatta doğrudan Kanun-ı Esasî’de belirtilmekteydi. Ancak bütün bu niteliklerin dışında bir de kişilerin sadakatlerine bakılmaktaydı (Yılmaz, 2018, s. 107). Hatta sadakat, çoğu zaman diğer vasıfların önüne bile geçebiliyordu.

Memurlar özelinde suça bulaşmayan, görevini layığıyla yerine getiren memurlar için kayıtlarda şu ifadeler yer almaktadır: *“hidemât-ı sâbıkasınca bir gûne zimmet ve ilişiği olmadığı”* (BOA., DH.SAİD., 177/247), *“erbâb-ı gayretten ve ahlâk-ı hasene ashâbından olduğu”* (BOA., DH.SAİD., 79/115), *“hüsn-i hizmet ederek emvâl-emiriyye ve hukûk-ı şahsiyyeden zimmet ve ilişiği olmadığı”, “hoşnûdî-i umûmî kazandığı”, “vezâif-i me’mûriyyetinin hüsn-i ifâsında ikdâm ve gayretine mebni sıdk-ı istikâmet eylediği”, “emvâl-i emiriyye ile sâireden zimmet ve ilişiği olmadığı”, “afîfâne ve sâdikâne hareketle temşiyet-i umûr-ı hükûmete ve tezyid-i vâridât-ı devlete ve te’mîn-i inzibât-ı memlekete ve mesâlih-i ibâdin günü gününe tesviyyesiyle muhâfaza-ı hukûk-ı re’âyâya bezl-i himmet bu sûretle hidemât-ı hasenesine ve bu bâbda ibrâz ile hoşnûdu umûmiye muvaffak olduğu ve emvâl-i emiriyye ile hukûk-ı şahsiyyeden ve tevkîfâtan zimmet ve ilişiği olmadığı”, “hidmet ve gayreti meşhûd olduğu”* (BOA., DH.SAİD., 10/629-630; 80/287-288; 150/181-182), *“vazîfesini hüsn-i ifâya sa’y u gayret emekte bulunduğu”* (BOA., DH.SAİD., 168/271), *“erbâb-ı reviyet ve gayretinden ve hüsn-i ahlâk ashâbından bulunduğu”* (BOA., DH.SAİD., 171/453), *“vazîfesini hüsn-i ifâya çalışmakta ve ahlâk-ı hamîde ile muttasıf bulunduğu”* (BOA., DH.SAİD., 181/343), *“iktidârı umûr-ı me’mûresini ifâya kâfi olduğu”* (BOA., DH.SAİD., 40/439), *“iktidâr ve isti’kâmetten bulunduğu”* (BOA., DH.SAİD., 81/223-224).

Görevini layığıyla yerine getirmeyenler yani *“sû-i hâl”* ve hareketlerde bulunanlar ise istikamet üzere olmayanlar, hüsn-i hizmet etmeyenler, vazîfesini ifade yeterli olmayanlar, iktidar ve liyakati bulunmayanlar olarak tanımlanıyordu. Bu kişiler ya görevden alınıyorlar ya da başka bir memuriyete aktarılıyorlardı. Buna karşın bazıları muhakemeye alınıyor, muhakeme neticesine göre de görevinin başında kalabiliyor veya azledilebiliyordu.

Esasında memurların, Memurîn-i Mülkiye Terakki ve Tekâüd Kararnâmesi’ne göre şu gerekçelerden dolayı azledilmeleri kararlaştırılmıştı: 1- kanuna aykırı şekilde tayin olunurlarsa, 2- mensup olduğu nezaret ve idarenin iç nizamnamesi gereğince bir sene içinde üç kere cezaî işlem görmüşlerse, 3- memurun bulunduğu memuriyet ilga edilirse, memuriyeti icra etmek için tayin olduğu süre geçmişse veya istifa edip de istifası kabul edilirse, 4- devletçe zaruri bir sebep görülürse, 5-cünhadan dolayı hapis veya sürgününe hüküm verilirse, 6- vazîfesini ifadan iktidarsızlığı kesinlikle tahakkuk ederse. Ayrıca yine bu kararnameye göre irade-i seniye ile atanmayan memurların nazır ve valiler tarafından usule uygun bir şekilde azledebilecekleri belirtilmekteydi. Buna karşın irade-i seniye ile atanan memurların merkezin uygun görmesiyle azledilebilecekleri hükmü yer almaktaydı (Düstur, H.1300).

Memurlar hakkında uygulanacak cezalar 1871 tarihli Memurin Muhakemesine Dair Nizamname’ye göre yapılan sorgulamalar neticesinde veriliyordu. Buna göre memurlar ilk olarak mensup oldukları daire tarafından yapılan istintak ile sorgulanıyorlardı. Sorgulama sonrasında bir istintakname hazırlanıyor ve hazırlanan bu istintakname memura imzalatılıyordu. Ayrıca istintaknamenin ek kısmına fezleke ile incelenen olayın özeti yazılıyordu. Böylelikle hazırlanan mazbata, istintakı yapan memurlar tarafından imzalanıyor ve neticesinde tahkikat-ı evveliyeye adı verilen evrak oluşuyordu. Sonrasında bu evrak muhakemenin yapılacağı meclise gönderiliyordu (Düstur, H.1289). İdarî ve adlî yargılamının sonucuna göre de gerekli işlemler yapılıyordu. Burada müstantıkların görevi oldukça önemliydi. Zira yaptıkları soruşturma neticesinde bir kararname hazırlıyor, eğer tevkif edilen kişinin suçlu olduğuna dair kanaate varırlarsa da bu kararnamayı heyet-i ithamiyeye gönderiyorlardı. Sonraki süreçte ise heyet-i ithamiye, gönderilen bu kararnamayı ve dosyayı inceleyerek tutukluların beraatine ya da dosyanın cinayet mahkemesine havale edilmesine karar veriyordu. Ne var ki bu süreç davaların geç görülmesine ve haliyle tutukluluk süresinin uzamasına sebep oluyordu. Bundan dolayı heyet-i ithamiye 14 Nisan 1890 tarihinde kaldırıldı. Böylelikle müstantıkların kararnamesinin doğrudan ceza mahkemesine gönderilmesi yönünde bir usule geçildi. Ancak sonrasında bu uygulamadan da vazgeçildi ve 1902 yılından itibaren tekrar heyet-i ithamiye uygulamasına dönüldü (Demirel, 2008, s. 192-193). Bu arada eğer bir memurun azledilmesine karar verilmişse yerine önce boşta olan başka bir memur aranıyor. Birisi bulunamadığı takdirde ise becaîş seçeneğine başvuruluyordu.

II. Abdülhamid döneminde başka adlî düzenlemeler de yapılmıştır. Örneğin Sicill-i Ahval Komisyonu’nun kurulduğu 1879 yılında Mehâkim-i Nizamiye Teşkilatı Kanunu, Usul-ı Muhâkemât-ı Cezaiye Kanunu ve Usul-ı Muhâkemât-ı Hukukiye Kanunu yayımlandı. Bunlarla birlikte savcılık ile adliye müfettişliği gibi yeni birimler eklendi ve cezalandırma mekanizması belli bir sisteme oturtulmaya çalışıldı (Akçam, 1995, s. 42). Bunların dışında taşradaki mahkemeler bidayet ve istinaf olarak belirlendi. Kararların temyizinin ise merkezdeki temyiz mahkemesinde görülmesine karar verildi. Ayrıca Kanuni-Esası’de de yer aldığı üzere yürütme ve yargı ayrılığını sağlamak için düzenlemeler yapıldı (Demirel, 2010, s. 140-149). Fakat eleman eksikliği, malî sıkıntılar, mahkemelerin her yerde bulunmaması ve davaların geç görülmesi gibi sebeplerden ötürü birtakım aksaklıklar yaşanıyor. Bütün bu eksikliklerden dolayı ise dosyalar birikiyor ve davaların görülmesi uzun zaman alıyordu

(Demirel, 2008, s. 190). Bu arada müstantık sayısının az olmasından dolayı tevkif edilen kişilerin tahkikat işlemleri yapılmadığı için tutuklular mahkemeye sevk edilemiyorlardı (Demirel, 2008, s. 192-193).

3. İŞLENEN SUÇLAR VE VERİLEN CEZALAR

Sicill-i ahval kayıtlarına göre Antalya doğumlu memurlardan bazıları, kendilerine isnat edilen suçlardan veya görevlerini layıkıyla yerine getirmediklerinden dolayı cezalandırılmışlardır/azledilmişlerdir. Bu memurlar, Tablo 1’de paylaşılmıştır.

Tablo 1.

Disiplin Suçu İşledikleri İddiasıyla Cezalandırılan/Azledilen Memurlar

Memur Adı	Doğum Yılı (Hicri/Miladi)	Baba Adı
Ahmed Esad Efendi	1273/1856-1857	Ali Ağa
Ahmed Hamdi Efendi	1277/1860-1861	Mahmud Efendi
Ahmed Murad Efendi	1283/1866-1867	Hacı Mehmed Ağa
Ahmed Şevket Efendi	1292/1875-1876	Hacı Abdurrahman Efendi
Ali Nazif Bey	1281/1864-1865	Sururi Paşa
Cemal Efendi	1278/1861-1862	Ahmed Nazif Bey
Halil Efendi	1255/1839	Hüseyin Ağa
Halil Hilmi Efendi	1257/1841	Antalyalı Hüseyin Ağa
Halil Hilmi Efendi	1263/1846-1847	Süleyman Ağa
Hasan Tahsin Efendi	1285/1868-1869	Buharalı Hacı Ali Ağa
Hüseyin Adil Efendi	1280/1863-1864	Osman Ağa
Hüseyin Efendi	1290/1873-1874	Halil Ağa
İbrahim Edhem Efendi	1296/1878-1879	Hacı Mehmed Efendi
İbrahim Edhem Efendi	1289/1872-1873	Hacı Abdurrahman Hamdi Efendi
İbrahim Necati Efendi	1278/1861-1862	Ali Ağa
Kadızaâde Ahmed Raşid Efendi	1262/1845-1849	Mustafa Şükrü Efendi
Mehmed Cemal Efendi	1281/1864-1865	Morevi Mahmud Ağa
Mehmed Emin Efendi	1283/1866-1867	Reşid Bey
Mehmed Emin Efendi	1301/1883-1884	Tevfik Efendi
Mehmed Fehmi Efendi	1274/1857-1858	Ali Ağa
Mehmed Galib Efendi	1259/1843-1844	Hacı İbrahim Ağa
Mehmed Mekki Efendi	1286/1869-1870	Hacı Abdurrahman Efendi
Mehmed Murad Efendi	1290/1873	Hacı Hüseyin Ağa
Mehmed Nazım Efendi	1274/1857-1858	Yusuf Efendi
Mehmed Rüştü Efendi	1286/1869-1870	İsmail Ağa
Mustafa Efendi	1266/1849-1850	Sadık Efendi
Mustafa Hamdi Efendi	1293/1876	Yusuf Ağa
Neşet Efendi	1281/1864	Ali Rıza Ağa
Osman Adil Efendi	1296/1879	Mehmed Emin Efendi
Osman Sıdkı Efendi	1260/1855-1845	Abdullah Nûri Efendi
Ömer Lütü Efendi	1268/1852	Hafız Ali Efendi
Zülfikar Efendi	1295/1878	Mustafa Efendi
Pandelli Efendi	1287/1870-1871	Dimitri Ağa
Rafael Efendi	1275/1858-1859	Bedros

(BOA., DH.SAİD., 49/187; 56/39-40; 175/123; 113/211; 18/235-236; 10/629-630; 80/287-288; 150/181-182; 20/247; 56/19; 94/365; 65/493; 90/27; 185/136; 121/305; 181/173-174; 178/211-212; 4/998-999; 67/215-216; 112/85; 173/127; 130/282; 4/918; 131/281; 134/9; 174/209-210; 124/7; 2/834-835; 52/267; 134/13; 130/247-248; 4/822; 23/227; 110/271; 95/407-408; 61/221)

Bu arada tabloda yer alan 34 memur birtakım gerekçelerle cezalandırılmış ve görevden alınmış kimselerdir. Dolayısıyla her azledilen veya görev yeri değiştirilen memur listeye dahil edilmemiş, sadece doğrudan suç işlendiğine dair kayıtların bulunduğu kişiler eklenmiştir.

Birtakım suçlarla itham edilen 34 memurun 32’si Müslüman iken biri Rum milletinden Pandelli Efendi, diğeri ise Ermeni milletinden Rafael Efendi olmak üzere iki de gayrimüslim memur bulunmaktadır. Bu bilgilere göre Antalya doğumlu 128 memurdan 34’ü yani yaklaşık olarak yüzde 26,6’sı en az bir suçla itham edilmiştir. Gerçi listede yer alan memurların hepsinin suç işlediğini veya gerekçeli bir şekilde cezalandırılıp azledildiklerini söylemek mümkün değildir. Zira memurların bir kısmı asılsız iddialar nedeniyle görevden alınabiliyorlardı. Hatta sonrasında herhangi bir suç işlemedikleri ortaya çıksa bile eski memuriyetlerine dönmelerine izin verilmeyebiliyordu. Buradan hareketle listede yer alan memurların tamamının mutlak sürette disiplin suçu

işlediğini söylemek mümkün değildir. Nitekim Ahmed Esad Efendi, 19 Kasım 1882’de atandığı Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetine bağlı Kaşot kazasında mal müdürlüğü ve tahrirat kitabeti vazifesini yürütürken Kaşot’a bağlı Ermadiye adasında çıkarılan alçıtaşı rüsûmuna suistimal karıştırıldığı ihbarıyla işten el çektirilerek muhakemeye alınmıştır. Ancak muhakeme neticesinde suçsuzluğu ortaya çıkınca memuriyetine iade edilmiştir (BOA., DH.SAİD., 49/187). Keza 27 Ağustos 1885 tarihinde Konya Vilayeti Orman İdare-i Teftişiyesi mukayyidliğine tayin olan İbrahim Edhem Efendi, Antalya kazasına bağlı Agva (Çamyuva) iskelesinden ruhsatsız kesilip kaçırılmak istenilen kerestenin başka birinin konturatosuna mahsup edilmesine izin verdiği yönündeki iddia nedeniyle 11 Ekim 1892’de görevden alınarak muhakeme edilmiştir. Ancak Teke Sancağı Mülkiye Müfettişliği tarafından yapılan tahkikat neticesinde bu hususta herhangi bir delil bulunamadığı için men-i muhakemesine karar verilmiştir (BOA., DH.SAİD., 181/173-174).

Bunların dışında listede yer alan Halil Hilmi Efendi’nin azledilme gerekçesi 18 Haziran 1895’te Elmalı Kazası Mal Müdürlüğünde görevine başlamasına rağmen tercüme-i hal varakasının usule uygun olarak düzenlenmemesiydi (BOA., DH.SAİD., 94/365). Esasında bu büyük bir suç gibi görünmemektedir. Ancak usulsüzlük olarak değerlendirildiği için listeye eklenmiştir. Ayrıca Osmanlı merkezi yönetiminin tercüme-i hal varakalarına ne derece önem verdiğini göstermesi açısından da dikkat çekmektedir.

Öte yandan bazı memurlar II. Meşrutiyet dönemindeki tensikâta kadro harici kalmışlardı. Bu kişilerin bazıları eski yönetime olan sadakatlerinden ve kötü şöhretlerinden dolayı işten çıkarılmışlardı. Örneğin Ali Nazif Bey, bunlar arasındaydı (BOA., DH.SAİD., 18/235-236). Hatta kendisi II. Abdülhamid’e o kadar yakın ve sadık bir kişiydi ki dönemin önde gelen hafiyelerinden biri olmuştu (Gör, 2016, s. 155). Ayrıca tensikât sadece merkezdeki birimler tarafından değil vilayetler tarafından da icraya konuluyordu. Örneğin Hüseyin Adil Efendi, Konya Vilayeti Tensik Komisyonu tarafından “*sû-i şöhreti*” nedeniyle kadro haricine çıkarılmıştır (BOA., DH.SAİD., 90/27). Keza Mehmed Emin Efendi, 21 Aralık 1909’da yine Konya Vilayeti Tensik Komisyonu tarafından “*sû-i şöhretinden dolayı*” Tensik Kanunu’nun 10. maddesine dayanılarak kadro harici bırakılmıştır (BOA., DH.SAİD., 173/127). Bu kötü şöhretin içeriği tam olarak bilinmemekteyse de genellikle eski yönetime bağlı olmayı ifade etmekteydi. Dolayısıyla sadece bu gerekçeden dolayı azledilen kişilerin de suç işleyen memurlar kapsamında ele alınmaması gerektiği düşünülebilir. Nitekim sicill-i ahval kayıtlarında Ali Nazif Bey’in hiçbir usulsüz veya yolsuz davranışı yer almadığı için kadro harici kalışındaki gerekçenin tamamen siyasi olduğu anlaşılmaktadır.

Kayıtlara bakıldığında bazı suçların diğerlerine göre daha masum kaldığı anlaşılmaktadır. Örneğin Haziran 1876’da Çıralı rüsumat memuriyetine tayin edilen Halil Efendi’nin Mart 1880’de izinsiz olarak memuriyetinden ayrılması nedeniyle azledildiği bilgisi yer almaktadır (BOA., DH.SAİD., 20/247). Keza 31 Mayıs 1904’te Antalya Rüsumat Müdüriyeti üçüncü kitabeti vekaletine tayin edilen Hüseyin Efendi’nin 3 Ağustos 1905’te izin alarak buradan ayrıldığı ve bir daha geri dönmediği için açığa çıkarıldığı görülmektedir (BOA., DH.SAİD., 185/136).

Antalya doğumlu memurların cezalandırılmalarına, azledilmelerine, hapse mahkûm edilmelerine veya memuriyet yerlerinin değiştirilmesine yol açacak diğer iddia, söylenti, itham veya suç olarak görülen meselelerde ise Osmanlı yönetiminin bürokratik anlayışını gösteren çok önemli hususlar göze çarpmaktadır. Öyle ki merkezi yönetimin, çok ağır suçlarla itham edilen kişiler hakkında dahi berâet-i zimmete yani suçsuzluk karinesine önem verdiği görülmektedir. Dolayısıyla temelden memuriyetten ihraç etme gibi bir tutum içerisinde girilmemiştir. Sıklıkla alınan önlem ise memurun azledip muhakemeye alınması, sonrasında suçsuzluğu ortaya çıkarsa da başka bir memuriyete tayin edilmesi şeklinde olmuştur. Örneğin 31 Mart 1890’da Finike Düyûn-ı Umûmiye memurluğuna tayin olan Ahmed Hamdi Efendi, gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak ve meyhanecilerin tezkeresiz içki satmalarına izin vermek gibi yolsuzluklarından dolayı 27 Kasım 1895’te azledilmiştir. Ancak bir süre sonra tekrar memuriyete dönmüş ve 7 Nisan 1897’de Teke sancağına bağlı Kızılkaya nahiyesine tayin edilmiştir. Ne var ki bu sefer de 12 Mayıs 1898 tarihinde bir darp meselesinden dolayı işten el çektirilmiş fakat Teke Sancağı idare meclisinde yapılan tahkikatta yeniden beraat etmiştir. 17 Mayıs 1898 tarihinde ise tekrar memuriyete dönmüş, hatta 3 Aralık 1899’da Düşenbe nahiyesine atanmıştır. Buradan da bir haneye zorla girdiği yönündeki iddiadan dolayı Aralık 1900’de azledilmiş ancak Teke sancağı idare meclisinde yapılan muhakeme neticesinde bir kez daha beraat etmiştir (BOA., DH.SAİD., 56/39-40).

Beraat kararı, genellikle delil yetersizliğinden dolayı çıkıyordu. Bir başka örnek üzerinden gidilecek olursa, 8 Ocak 1903’te İştib Kazası Bidayet Mahkemesi başkanlığına tayin olan Ahmed Şevket Efendi’nin buradaki kötü hallerine (mesâvi-i ahvâl) dair birtakım söylentiler dolaşmaktaydı. Örneğin cerh (yaralama) suçundan dolayı tutuklu olan Muhtar Aleksid’in beraatı için rüşvet istediği yönünde delillendirilemeyen bir iddia dillendirilmekteydi. Ayrıca Ahmed Şevki Efendi’nin sicil kaydında hakkındaki davanın istintakının yapıldığı sırada usule aykırı davrandığı, genç kız ve erkekleri hanesine getirdiği ve kendinden geçecek derece sarhoş olduğu yönündeki hallerinden dolayı ahalinin nefretini kazandığı bilgisi yer almaktadır. Nitekim 24 Aralık 1904 tarihinde de bu iddialardan dolayı azledilmiştir. Sonrasında rüşvet meselesinin delillendirilememesi ve kötü hallerini terk etmesi için nasihatte bulunulması üzerine başka bir yere tayin edilmiştir (BOA., DH.SAİD., 113/211). Bu nasihat ve uygulama işe yarayacak ki kayıtlara göre Ahmed Şevket Efendi bundan sonraki görevlerinde herhangi bir uygunsuzlukta bulunmayacaktır. Hakeza 10 Mayıs 1899’da Koçhisar Kazası Tahrirat Kitabetine tayin olunan Osman Adil Efendi

postahanededen evrak “aşırıldığı” iddiasıyla 14 Temmuz 1901’de görevinden alınmıştır. Ancak Konya vilayeti meclis idaresi heyet-i ithamîyesi tarafından yapılan incelemeler neticesinde yeterli bir delile ulaşılamadığı için Osman Adil Bey’in herhangi bir mesuliyetinin olmadığına karar verilmiştir (BOA., DH.SAİD., 130/247-248).

Yukarıdaki örneklerden anlaşıldığı üzere memurlar hakkındaki iddialar idarece önemli görüldüğü takdirde herhangi bir idarî soruşturma yapılmaksızın doğrudan azil yoluna gidilebiliyordu. Bu durum Cemal Efendi’nin azlinde açık bir şekilde görülmektedir. Şöyle ki Cemal Efendi adında bir memur 10 Nisan 1896’da Suriye vilayetine bağlı Kuneytîre kazası kaymakamlığına atanmış ancak uzun süre buraya gidip vazifesine başlamadığı için 1 Kasım 1896’da azledilmiştir. Sonrasında 12 Aralık 1906’da tayin olduğu Suriye vilayetine bağlı Kerek mutasarrıflığı görevinde ise “*efkâr ve harekât-ı hâinânesinden*” dolayı değiştirilmesi hususu Suriye vilayetinden bildirilince hemen muhakemeye alınmak üzere 21 Ağustos 1907’de azledilmiştir. Ne var ki 16 Ağustos 1908 tarihinde hazırlanan mazbatada kendisi hakkında isnat edilen suçların bazılarının asılsız bazılarının ise yeterli delili bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla muhakemeye alınmasına gerek görülmemiştir. Ancak idarecilerin bu yaklaşımı Cemal Efendi’nin disiplinsizliklerinin önüne geçmeyecektir. Nitekim kayıtlara göre 18 Eylül 1909’da atandığı İzmid mutasarrıflığı görevindeyken sarhoş olup düşmüş ve yüzünde yaralar oluşmuştur. Bu “*bahaneden*” dolayı da izin almadan İstanbul’a gitmiştir. Cemal Efendi, sonrasında Bolu mutasarrıflığına atanmış fakat buradaki memuriyetine de gitmeyince azledilmiştir. Bunların dışında müdür-i mesulü olduğu Bedahet gazetesinde yayımlanan bir makaleden dolayı Divan-ı Harb-i Örfî kararıyla iki ay müddetle hapse mahkûm edilmiştir. 17 Eylül 1912’de ise bu sefer Elaziz valiliğine getirilmiştir. Ancak 1 Haziran 1913’te işinde ehil olmamasından ve nezaretin İdare-i Vilayat Kanunu’nun hükümlerini uygulayacağına dair güveninin kalmamasından dolayı buradan da azledilmiştir (BOA., DH.SAİD., 10/629-630; 80/287-288; 150/181-182).

Örneklerde belirtildiği gibi azledilen bir memur hakkında iddiaların kapsamına göre idarî veya adli soruşturma başlatılıyordu. Yapılan soruşturma neticesinde memurun suçsuzluğu ortaya çıktığı takdirde ise göreve iadesine veya başka bir yere atanmasına karar veriliyordu. Ancak suçlu olduğu ispatlanırsa memuriyetten uzaklaştırılıyordu. Buna karşın bazı durumlarda önce muhakeme yapılıyor, sonrasında suç tespit edilirse azil işlemi gerçekleştiriliyordu. Örneğin 14 Temmuz 1903’te Teke Sancağı Nüfus Kitabetinde işe başlayan İbrahim Edhem Efendi vazifesini suistimal ettiği gerekçesiyle muhakemeye alınmış ve 19 Mart 1906’da azledilmiştir. Zira Edhem Efendi’nin nüfus sayımıyla sicil defterlerinin icrasına özen göstermediği iddia ediliyordu. Öyle ki iddiaya göre Kadiriye köyünün müsvedde defterlerinde karışıklık yaşanmış ve bazı kişiler mükerrer kaydedilmişti. Neticede vazifesini suistimal ettiği ortaya çıkmıştı. Bunun üzerine Ceza Kanunu’nun 102. maddesinin ikinci fıkrasına uygun olarak altı ay müddetle memuriyetten uzaklaştırıldı (BOA., DH.SAİD., 121/305). Keza 11 Kasım 1900’de Serik Nahiyesi Müdüriyeti’ne tayin olan Mehmed Emin Efendi’nin dört arkadaşıyla birlikte Antalya kasabasında ikamet eden Mehmed Ali Bey’in eşi Ayşe’yi cebren kaldırıp fiil-i şenîde (ırza geçmek) bulunduğu ortaya çıkınca Teke Sancağı Bidayet Mahkemesi tarafından yapılan muhakeme neticesinde Ceza Kanunu’nun 198. maddesi gereğince üç senelik kürek cezası almıştır (BOA., DH.SAİD., 112/85).

Bu bilgilerden hareketle memurların idareten veya adli bir karar üzerine azledildikleri görülmektedir. Ancak bazı durumlarda doğrudan vilayet tarafından da memurların değiştirilmesine yönelik talepler gelebilmektedir. Bu bağlamda 9 Ekim 1906’da Aydın Vilâyeti Merkez Bidayet Mahkemesi Ser-Müstantıklığına atanmış olan Mehmed Mekki Efendi’nin irtikap ve sû-i hâli nedeniyle değiştirilmesi gerektiği vilayetten talep edilmiş, bunun üzerine 5 Eylül 1908’de azledilmesi hususu Adliye Nezâreti Sicill-i Memurîn Müdüriyetinin vukuat pusulasında yer almıştır. Mehmed Mekki Efendi’nin 4 Aralık 1908 tarihinde Ergani Sancağı Bidayet Mahkemesi Müdde-i Umûmî Muavinliğine tayin edildiği görülmektedir (BOA., DH.SAİD., 131/281).

Bazı memurlar ise azledilip başka bir yere tayin edilmiyor, bir süre açığa çıkarılıyorlardı. Nitekim 15 Kasım 1893’te Razlık Telgraf ve Posta Merkezi muhabere memuriyetine tayin edilen Mehmed Rüştü Efendi, 7 Eylül 1896’da merkeze ziyadesiyle sarhoş gelerek vazifesini yerine getiremediği, diğer merkezlerin tellerini birbirine karıştırdığı ve telgrafhaneye uğramayarak şurada burada vakit geçirdiği iddiaları nedeniyle bir müddet “*ıslah-ı nefis etmek üzere*” açığa çıkarılmıştır (BOA., DH.SAİD., 124/7).

Kayıtlara bakıldığında memurların kötü söz söylemeleri ve birbirlerine hakarete bulunmaları da azil gerekçeleri arasındaydı. Örneğin Eylül 1890’da Mersin Sancağı Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi başkanlığına atanan Mehmed Nazım Efendi’nin muhakeme sırasında “*lisân-ı şiddet isti’ mâl etme*” ve fikrine uymayan mahkeme azalarına hakarete bulunma yönündeki iddialar üzerine nispeten işi hafif olan bir yere tayin edilmesi kararlaştırılmıştır (BOA., DH.SAİD., 174/209-210). Keza 9 Mayıs 1901’de Burdur Telgraf ve Posta Merkezi Müdüriyetine tayin edilen Hasan Tahsin Efendi hakkında buradaki çavuşlara kötü söz söylediği ve yakılacak odunlar ile yolların tamir masraflarını çaldığı yönünde müstahdemler tarafından ihbarda bulunulmuştur. Kayıtlara göre Tahsin Efendi’nin ahlaksızlığı baş müdüriyetçe de tasdik edildiği için 3 Ocak 1905’te idareten azline karar verilmiştir (BOA., DH.SAİD., 65/493).

Osmanlı bürokrasisine göre ahlaksızlık sadece hakaret etme veya yukarıda bahsedilen fiil-i şenîden ibaret değildi. İzâle-i bîkr, ayş u işrete (içki) müptela olma, birisinin hanesine girme vb. davranışlar da bu ahlaksızlık kapsamına

giriyordu. Örneğin İbrahim Necati Efendi, 13 Eylül 1886'da Manavgat Nahiyesi Düyûn-ı Umûmiye memurluğuna tayin olmuş ancak buradaki bazı eşya kaydına mahsus olan defterleri işlememesinden ve yolsuzluklarından dolayı 30 Ocak 1889'da azledilmiştir. 13 Eylül 1891'de ise Elmalı Kazası Bidayet Mahkemesi Mukavelât Muharrirliğine tayin edilmiştir. Fakat burada da rahat durmamış ve izâle-i bîkr ve işret meselelerinden dolayı azledilmiştir (BOA., DH.SAİD., 178/211-212). Diğer taraftan Mehmed Murad Efendi adında bir memur 2 Şubat 1897'de Alanya Tuz Anbar memurluğuna atanmış, burada ayş u işrete bağımlı olması, işini layıkıyla getirememesi, “*adâb-ı umûmiye ve resmîyeye münâfi ve haysiyyet-i zâtîyeyi muhil ahvâl ve harekâtta*” bulunması, 19 Mart 1895 tarihindeki Kalkan Düyûn-ı Umûmiye İdaresi memur vekâletinde bulunduğu sırada ise tuz ticaretinden sergi ve pul parası adıyla bir miktar para almış olması nedenleriyle 1 Nisan 1897 tarihinde azledilmiştir. 10 Ocak 1906'da ise Şehremaneti Hukuk Müşavirliği Kalemi Kitabetine tayin olmuştur. Ancak bu sefer de 14 Haziran 1909'da kadro haricine çıkarılmıştır (BOA., DH.SAİD., 134/9).

Ahlaksızlık kavramı sadece sözü edilen şikâyetler için kullanılmamış, türlü yolsuzluk veya hırsızlık yapan kişiler için de yer yer bu kavrama başvurulmuştur. Nitekim Halil Hilmi Efendi, pamuk vergisiyle müskirat resminde indirim yapması ve ne derece “*ahlaksız*” bir adam olduğunun ispat edildiğinin beyan edilmesi üzerine 20 Şubat 1892'de işten el çektirilmiştir (BOA., DH.SAİD., 56/19). Ayrıca yukarıdaki örneklerin dışında zimmetine para geçirme iddiasıyla Ahmed Murad Efendi, Kadızâde Ahmed Raşid Efendi, Neşet Efendi; sû-i hâlinden dolayı Mehmed Fehmi Efendi; uygunsuz hareketlerde bulunmaktan dolayı Mustafa Efendi; kupon ve maaş kırmaktan dolayı Kadızâde Ahmed Raşid Efendi; bina inşaatında suistimalde bulunmak veya projelerde talimata aykırı hareket etmekten dolayı Mehmed Cemal Efendi ve Kadızâde Ahmed Raşid Efendi gibi kimseler azledilmişlerdi (BOA., DH.SAİD., 175/123; 4/998-999; 134/13; 130/282; 2/834-835; 67/215-216).

Bu arada bir yerde uzun süre memurluk yapan kişiler bir süre sonra türlü disiplinsizliklerde bulunabiliyorlar ve usulsüz davranışlar içerisine girebiliyorlardı. Zira bu kişiler 5-10 senelik bir zaman içerisinde gittikleri yerin “*yerlisi*” oluyorlardı. Sırf bu durum, yani yerlilik bile Osmanlı yönetiminin arzu etmediği bir meseleydi. Örneğin Mehmed Galib Efendi, Burdur Sancağı Defter-i Hâkânî memuriyetinde uzun süre bulunmuş bir kişiydi. Bu sırada kötü hal ve hareketiyle şöhret kazanmış ve uzun süredir burada bulunmasından dolayı “*yerli hükmünü*” almıştı. Dolayısıyla da 22 Mayıs 1888'de azledilmiştir (BOA., DH.SAİD., 4/918). Ayrıca bazı aziller memurlar arasındaki husumetten kaynaklanabiliyordu. Örneğin 18 Ocak 1886'da Beşşehir Kaymakamlığına atanan Osman Sıdkı Efendi, kaza müftüsüyle yaşadıkları çekememezliğin ahaliye kadar sirayet etmesi nedeniyle Hüdavendigâr vilayetinin talebi üzerine azledilmiştir (BOA., DH.SAİD., 4/822). Esasında kaymakamlar irade-i seniye olmadan azledilemiyorlardı. Ancak belirtildiği üzere kazanın bağlı olduğu vilayet tarafından bu yönde bir talep gelebiliyordu. Hatta bazı hassas durumlarda, özellikle asayişin temini konusunda valinin doğrudan kaymakam azlettiğine rastlanılmaktaydı. Gerçi isnat edilen suçlar, memurlar arasındaki husumet veya çekememezlikten kaynaklanabiliyordu. Ayrıca işi görülmeyen bir devlet görevlisi, kendince buna sebep olarak düşündüğü başka memur veya memurları rüşvet, yolsuzluk, irtikap vb. suçlarla itham edebiliyordu. Bu yüzden Osmanlı vesikalarında yer alan yolsuzluk ve usulsüzlük temelli suçlamalara ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir.

Suçta bulaştığı iddia edilen ve sonrasında azledilen gayrimüslim memurlara bakılacak olunursa bunlardan Rum milletinden olan Pandelli Efendi Antalya Ziraat Bankası kitabetine çalışırken çiftçilerin aldıkları kredi miktarından bir kısmını alıkoymak ve borçlarına mahsuben ödenen paradan bir kısmını zimmetine geçirmek gibi yolsuzluklarda bulunduğu iddiasıyla 15 Temmuz 1897 tarihinde azledilmiştir. Ancak söz konusu isnatların bir kısmı ispatlanmadığı için azlini gerektiren ve tamamen istihdam olmasının önüne geçen bir durumun söz konusu olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla iki sene kadar açıkta kaldıktan sonra bir daha tecrübe edilmek üzere 2 Eylül 1899'da Teke Ziraat Bankası Şubesi İkinci Kitabetine tayin edilmiştir. Ancak Pandelli Efendi'nin adı sonraki memuriyetlerinde de çok iyi anılmayacaktır. Nitekim Hüdavendigâr Vilayeti Tahsilat Müdüriyetindeyken 51. daire tahsildarı Hüseyin Hüsnü Efendi'ye kötü sözlerde bulunup darp ettiği iddia edilmiştir. Vilayet Bidayet Mahkemesi tarafından yapılan muhakeme sonucunda ise Hüseyin Hüsnü Efendi'nin bir alacak meselesi nedeniyle müracaatta bulunduğu, bunun üzerine Pandelli Efendi'nin kendisine “*alçak, zimmetli, edepsiz*” gibi kelimelerle hakaret ettiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla Ceza Kanunu'nun 214. maddesi gereğince kendisine yarım lira para cezası verildi. Ancak tokatla darp ettiği yönündeki iddia ispat edilemedi. Pandelli Efendi bu olaydan sonra Burdur Sancağı Muhasebeciliğine atandı. Bu arada Hüseyin Hüsnü Efendi'ye de Pandelli Efendi'ye vazifesi başındayken hakaret etmesi nedeniyle Ceza Kanunu'nun 113. maddesi gereğince bir lira para cezası verildi (BOA., DH. SAİD., 95/407-408).

Ermeni milletinden olan Rafael Efendi ise 5 Temmuz 1891'de Çubukabad Kazası Düyûn-ı Umûmiye memurluğuna tayin edilmiş bir kişiydi. Ancak aşar bakayasının tahsilinde gayret göstermemesi ve memur dairesini mesai saatinden evvel kapamasından dolayı işlemlerin düzensiz olması nedenleriyle 25 Temmuz 1895'te Bâlâ Kazası Düyûn-ı Umûmiye kitabetine nakledilmesine karar verilmiştir (BOA., DH.SAİD., 61/221). Osmanlı yönetimi, bu son örnekte de anlaşıldığı üzere işini layıkıyla yerine getirmeyen bir memura görev vermeye devam etmiştir.

4. SONUÇ

Osmanlı bürokrasisinde memur atamaları birilerinin referansına göre gerçekleşirken, 19. yüzyılda yapılan düzenlemelerle birlikte memurluk mesleği rasyonel bir istihdam politikasına evrilmiştir. Ancak memurluk özelinde bürokratik yapı esas anlamda II. Abdülhamid döneminde sistemleşecektir. Öyle ki çalışmaya konu olan sicill-i ahval kayıtları dahi bu dönemde yani 1879 yılında kurulan Sicill-i Ahval Komisyonu'yla birlikte tutulmaya başlanmıştır. Komisyon, birtakım düzenleme ve değişikliklerle birlikte 1922 yılına kadar varlığını sürdürmüş ve böylelikle dönemin memurlarının biyografilerini içeren sicill-i ahval defterleri meydana gelmiştir.

Memur biyografileri baba adı, baba mesleği, doğum yeri, doğum tarihi, milliyet, eğitim durumu, maaş, bulunulan görevler, varsa alınan ödüller; azil, nakil veya açığa çıkarma durumları gibi çok sayıda bilgiyi içermektedir. Ancak memurun medeni durumu -veya varsa çocukları- hakkında bir bilgi yer almamaktadır. Dolayısıyla siciller tam manasıyla biyografi mahiyetinde değildir.

Çalışmada, sicill-i ahval kayıtlarına göre Antalya merkezinde ve merkeze bağlı nahiye ile köylerde doğan memurların işledikleri iddia edilen suçlara değinilmiştir. Burada suç isnadı olan memurların hepsini ayrı başlıklarda ele almak yerine merkez-taşra ilişkisini göstermek amacıyla suçun türünü belirtmek ve merkezin bu suçlara yaklaşımını göstermek amacıyla toplu bir değerlendirmede bulunulmaya çalışılmıştır. Zira sicill-i ahval defterleri, memur biyografilerinin dışında dönemin kurum, daire veya müdüriyetin yapısını, incelenen yerin idarî birimini ve adlî yargılama sürecini gösteren önemli kayıtlar içermektedir. Buradan hareketle merkezin memurlara bakışını, idarî veya adlî yargılamalar sonucunda çıkan kararların ne şekilde olduğunu incelemek için memurların işledikleri suçlar bir bütün içerisinde ele alınmıştır. Bu bağlamda Antalya doğumlu memurların azledilme sebeplerinin ihmal/kötüye kullanma, yolsuzluk, ahlaksızlık (fiil-i şeni, izâle-i bîkr gibi), hakaret, darp, rüşvet, zimmetine para geçirme, sû-i şöhret, izinsiz görev yerinden ayrılma gibi suçlardan oluştuğu anlaşılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin suç işleyen memurları önce azletme yoluna gittiği, muhakeme sonrasında beraat kararı çıkmasıyla birlikte ise memurun arkasında durarak genellikle başka bir yerdeki memuriyete tayin ettiği görülmüştür. Oysaki haklarında suç isnadı bulunan memurlar, genellikle yeterli delil bulunmadığı için aklanıyorlardı. Dolayısıyla bu kişilerin tamamen masum olduklarını söylemek mümkün değildi. Buna rağmen merkezi yönetim çoğunlukla memurların yanında yer alıyor ve bunun etkisiyle mazulların büyük kısmı tekrar memuriyete dönüyordu. Hatta adlî yargılamaların ardından ceza alan bazı kişilerin dahi bir süre sonra memuriyete döndükleri görülmekteydi.

II. Abdülhamid döneminde adlî, idarî, malî ve diğer pek çok alanda birtakım ıslahatlar yapılmıştır. Ancak bu ıslahatların başarıya ulaşması muktedir, müstakim, ehil ve namuslu memurların bulunmasına bağlıydı. Ayrıca memurların iyi eğitim görmeleri ve alanlarında uzman olmaları gerekiyordu. Ne var ki maaşların azlığı, suça bulaşan memurların bir süre sonra görevlerine devam etmeleri gibi sebeplerden ötürü hem yapılması gereken düzenlemeler sekteye uğruyor hem de zaman içinde ehliyetli ve namuslu memurlar da bozulmaya başlıyordu. Sicill-i Ahval Komisyonu'yla birlikte ise en azından memur seçimi için bir usulün ortaya konulması ve alanında uzman, ehliyetli, muktedir kişilerin atanması yönünde bir çaba sarf edilmişti. Ancak bu çaba etkili olmamış ve sicill-i ahval kayıtları memurların nerelerde çalıştıkları, hangi suçlara bulaştıkları ve ne düzeyde eğitim aldıkları gibi birtakım verilerin tasnifinden ibaret kalmıştır.

KAYNAKÇA

- Akçam, T. (1995). *Siyasi Kültürümüzde Zulüm ve İşkence*. İletişim Yayınları.
- Akyıldız, A. (2006). *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*. İletişim Yayınları.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi (2010). Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). Dâhiliye Sicill-i Ahvâl İdâresi (DH.SAİD). 49/187; 56/39-40; 175/123; 113/211; 18/235-236; 10/629-630; 80/287-288; 150/181-182; 20/247; 56/19; 94/365; 65/493; 90/27; 185/136; 121/305; 181/173-174; 178/211-212; 4/998-999; 67/215-216; 112/85; 173/127; 130/282; 4/918; 131/281; 134/9; 174/209-210; 124/7; 2/834-835; 52/267; 134/13; 130/247-248; 4/822; 23/227; 110/271; 95/407-408; 61/221.
- Çetin, A. (2005). Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma. *Vakıflar Dergisi*, 29, 87-104.
- Demirel, F. (2008). Osmanlı Adliye Teşkilatında Yaşanan Sorunların Hapishanelere Yansımaları (1876-1909). N. Levy, A. Toumarkine (Ed.), *Osmanlı'da Asayiş, Suç ve Ceza 18.-20. Yüzyıllar içinde* (ss. 190-199). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Demirel, F. (2010). *Adliye Nezareti Kuruluşu ve Faaliyetleri (1876-1914)*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Düstur (H.1289). Me'mûrîn Muhâkemesine Dâir Nizâmname'dir. Matbaa-ı Amire, 1, 604-606.
- Düstur (H.1300). Memurîn-i mülkiye terakki ve tekâüd kararnâmesi. Zeyl 3, 62-81.
- Findley, C. V. (2011). *Kalemîyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*. (Çev. G. Ç. Güven). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Findley, C. V. (2014). *Osmanlı İmparatorluğunda Bürokratik Reform Babıâli, 1789-1922*. (Çev. E. Ertürk). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Gör, E. (2016). *II. Abdülhamid'in Hafîye Teşkilatı ve Teşkilat Hakkında Bir Risale Örneği: 'Hafiyelerin Listesi'*. Ötüken Yayınları.
- Gültepe, N. (2009). *Mührün Gücü İlk Türk-İslam Devletlerinde ve Osmanlılarda Bürokrasi*. Ötüken Neşriyat.
- Gündüz, A. (2011). Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kayserili Müslim ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (M.1879-1909). *History Studies*, 3(3), 123-145.
- Kütükoğlu, M. S. (1998). Sicill-i Ahvâl Defterleri'ni Tamamlayan Arşiv Kayıtları. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 12, 141-157.
- Özdemir, H. (2011). *Osmanlı Devletinde Bürokrasi*. Okumuş Adam Yayıncılık.
- Özger, Y. (2010). *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Sarıyıldız, G. (2004). *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi*. Der Yayınları.
- Saraç, H. (2016). Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Arabsun (Gülşehir) Doğumlu Osmanlı Devlet Adamları. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 66-82.
- Terzi, M. A. (2015). *Türk Devlet Geleneğinde Bürokrasi*. Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Uğurlu, Ü. (2014). *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Tokatlı Devlet Memurları*. Tokat Valiliği Kültür Yayınları.
- Yılmaz, E. (2018). II. Abdülhamit Döneminde Bektaşî Meselesi (1876-1908). *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 17, 97-117.